INCULCATING FAITH INTO MUSLIM CHILDREN IN ISLAM

Fareeda Yongkit[1]

Abdullah Karina[2]

ABSTRACT

This research article aims to study some methods that the prophet Muhammad (PBUH) used in his inculcating faith in God into his companions and these ways would be applied to inculcating Muslim children with faith in God from an early age. It was found that he had used many methods such as method of repeating, asking and answering questions, advising, instructing, explaining, comparing, telling stories, being model, memorizing, demonstrating, practicing, warning and punishing and so on.

Keywords: Inculcating, faith, Islam

[1] *Graduate Student (Islamic Studies), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani campus*

[2] *Ph.D.(al-Qur ' an and al-Sunnah) , Assisstant Professor, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani campus*

การปลูกฝังความศรัทธาแก่บุตรในอิสลาม

ฟารีดาห์ ยงกิจ[1]
อับดุลเลาะ การีนา[2]

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการปลูกฝังความศรัทธาบางวิธีที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้กับบรรดาเศาะหาบะฮ ﷺ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปลูกฝังศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบรรดาบุตรของมุสลิม ผลการศึกษาพบว่าท่านศาสดาใช้วิธีการที่หลากหลายเช่น วิธีการแบบพูดซ้ำๆ วิธีการแบบถามตอบ วิธีการแบบนะศีหะฮ(ตักเตือน)และวะศียะฮ์(ให้โอวาท) วิธีการแบบบรรยาย วิธีการอุปมาอุปมัย วิธีการแบบเล่าเรื่อง วิธีการแบบแสดงเป็นแบบอย่าง วิธีการแบบท่องจำ วิธีการแบบโต้ตอบ วิธีการแบบสาธิตและฝึกปฏิบัติ และวิธีการตักเตือนแบบสำทับ (อินษัร)

คำสำคัญ : การปลูกฝัง ความศรัทธา อิสลาม

[1] *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*

[2] *Ph.D. (อัลกุรอานและสุนนะฮ์), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ , วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*

บทนำ

ความศรัทธาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิม ความศรัทธา หรืออากีดะฮฺที่ถูกต้องนั้น คือ รากฐานของศาสนา ที่ต้องมีความมั่นคง และถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ จึงให้ความสำคัญอย่างที่สุดในการวางรากฐานอะกีดะฮฺ (อับดุลลอฮฺ บิน อับดิลฮามีด อัล-อะษะรีย์, 2544 : 37) โดยท่านได้ปลูกฝังความศรัทธาที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ตลอดระยะเวลา 23 ปีในการเผยแผ่อิสลาม ท่านได้ให้ความสำคัญในการเรียกร้องเชิญชวนสู่ความศรัทธาที่ถูกต้องโดยใช้วิธีการปลูกฝังความศรัทธาในรูปแบบต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของปัจเจกบุคคล สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขต่าง ๆ นอกจากวิธีการปลูกฝังความศรัทธาที่ท่านศาสดาได้แสดงเป็นแบบอย่างแล้ว ยังมีวิธีการปลูกฝังความศรัทธาแบบอื่นๆ อีกดังที่ปรากฏในอัลกุรอานดังต่อไปนี้

วิธีการปลูกฝังความศรัทธา ในอิสลาม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการของบรรดานักวิชาการสามารถสรุปวิธีการปลูกฝังความศรัทธาได้ดังนี้

1. วิธีการปลูกฝังศรัทธาโดยการพูดซ้ำๆ

วิธีนี้ เป็นวิธีการเพื่อเน้นย้ำให้ลูกมีความเข้าใจ และจดจำในสิ่งที่สอน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้หากท่านเห็นว่าเรื่องใดมีความสำคัญ ท่านก็จะกล่าวซ้ำหลาย ๆ ครั้ง และมีปรากฏว่าบ่อยครั้งที่ท่านใช้วิธีนี้ เช่น ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งมาหาท่าน และขอให้ท่านเราะสูล ﷺ วะศียะฮฺแก่เขา ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า "لا تغضب" แปลว่า "อย่าโกรธ "ชายคนนั้นก็พยายามที่จะขอคำวะศียะฮฺอีก ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวคำเดิมว่า "لا تغضب" วิธีการย้ำนี้จะได้รับการปฏิบัติเสมอมา ท่านจะกล่าวย้ำหากสิ่งนั้นมีความสำคัญ หรือย้ำข้อความบางตอน เพื่อที่จะทำให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ เข้าใจในสิ่งที่ท่านต้องการสอนอย่างถ่องแท้ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ قِيلَ وَمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَايِقَهُ))

(رواه البخاري، 1989 : 5557)

ความว่า *"ขอสาบานด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ เขาผู้นั้นไม่เข้าในกลุ่มผู้ศรัทธา ท่านกล่าว 3 ครั้ง ท่านก็ถูกถามว่า ใคร หรือ ท่านศาสดาก็กล่าวว่าผู้ที่เพื่อนบ้านของเขาไม่ปลอดภัยจากการทำความชั่วของเขา"*

(บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : 5557)

จากหะดีษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้สอนโดยวิธีการกล่าวซ้ำหลาย ๆ ครั้งหรือเมื่อท่านต้องการเน้นย้ำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และในอัลกุรอานก็เช่นเดียวกันพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงกล่าวในลักษณะเน้นย้ำ หรือกล่าวซ้ำ ซึ่งบางครั้งพระองค์ได้กล่าวไว้ในอายะฮฺเดียวกัน หรือในบางครั้งพระองค์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในสูเราะฮฺเดียวกัน ซึ่งในแต่ละอายะฮนั้นพระองค์ ﷻ ต้องการสอนในประเด็นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿لا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقۡعُدَ مَذۡمُومٗا مَّخۡذُولٗا وَقَضَىٰ رَبُّكَ

أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ﴾ (الإسراء :22-23)

ความว่า *"เจ้าอย่าตั้งพระเจ้าอื่นคู่เคียงกับอัลลอฮฺ ﷻ มิฉะนั้น เจ้าจะกลายเป็นผู้ถูกเหยียดหยามถูกทอดทิ้ง และพระเจ้าของเจ้าบัญชาว่า พวกเจ้าอย่าเคารพภักดีผู้ใดนอกจากพระองค์เท่านั้น"*

(อัลอิสรออฺ :22-23)

จาก 2 อายะฮฺดังกล่าวที่ว่า "เจ้าอย่าตั้งพระเจ้าอื่นคู่เคียงกับอัลลอฮฺ ﷻ" และ "พวกเจ้าอย่าเคารพภักดีผู้ใดนอกจากพระองค์เท่านั้น" แสดงให้เห็นว่าพระองค์ ﷻ ต้องการสอนเน้นย้ำ หรือกล่าวซ้ำ ในประเด็นเดียวกัน

จากอัลกุรอาน และอัลหะดีษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้สอนโดยวิธีการกล่าวซ้ำหลายๆ ครั้ง เมื่อท่านต้องการเน้นย้ำเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญ และการพูดซ้ำ ๆ หลายครั้ง ทำให้เกิดความเคยชินเป็นผลให้ลูก ๆ หรือผู้เรียนจดจำในสิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือครูบาอาจารย์สอนซ้ำ ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น พ่อแม่ควรสอนให้ลูกๆ กล่าวคำชะฮาดะฮฺ لا اله الا الله (ลา อิลา ฮะ อิลลัลอฮฺ ﷻ) ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลลอฮฺ ﷻ เพื่อให้ลูกจดจำ เข้าใจในความหมาย และเพื่อให้คำชะฮาดะฮฺดังกล่าวฝังลึกอยู่ในจิตใจของลูก ๆ

2. วิธีการปลูกฝังโดยการถามตอบ

วิธีการปลูกฝังโดยการตั้งคำถามเป็นวิธีการหนึ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงกำหนดไว้ในอัลกุรอานและท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้สอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ท่านเราะสูล ﷺได้ใช้วิธีการตั้งและตอบคำถาม ดังตัวอย่างที่ท่านได้ถามตอบกับมาลาอีกะห์ญิบรีล เกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักการอิสลาม หลักการอิหซาน และวันกียามะฮ์โดยมีจุดประสงค์เพื่อสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ที่ร่วมอยู่ในขณะนั้น (Abdul Rashid Ahmad,2003 :155)

ดังปรากฏบ่อยครั้งในอัลกุรอาน และหะดีษบทต่างๆ ที่มีการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิด เช่น ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ﴾ (الملك : 3)

ความว่า *"เจ้าจะไม่เห็นแต่อย่างใดในความไม่ได้สัดส่วนในการสร้างของพระผู้ทรงกรุณาปราณี ดังนั้นเจ้าจงหันกลับมามองดูซิ เจ้าเห็นรอยเร้าบ้างไหม"* (อัลมุลกฺ :3)

อายะฮฺอัลกุรอานข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบใช้คำถามท้าทายความคิดถึงการเป็นผู้สร้างของอัลลอฮฺ ซึ่งพระองค์ได้ถามว่าเจ้าเห็นรอยเร้าบ้างไหม เป็นการแสดงถึงความสามารถและความยิ่งใหญ่ของพระองค์และดั่งคำตรัสว่า

﴿هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ﴾ (النازعات : 15)

ความว่า *"เรื่องราวของมูซาได้มาถึงเจ้าแล้วมิใช่หรือ ?"* (อันนาซิอ๊าต : 15)

และดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ﴾ (النازعات : 19)

ความว่า *"และจะให้ฉันนำท่านไปสู่พระเจ้าของท่านไหม ? เพื่อท่านจะได้ยำเกรง"* (อันนาซิอ๊าต : 19)

สำหรับการปลูกฝังศรัทธาโดยการตั้งคำถามของท่านเราะสูล ﷺ นั้น ท่านได้นำมาใช้ในบางครั้งเมื่อท่านต้องการดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ท่านก็จะเริ่มด้วยการตั้งคำถาม ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اجْتَمَعْنَ فِي امْرِئٍ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ))

(رواه مسلم، 1996 : 1028)

ความว่า *"อบู ฮุรอยเราะฮ. ﷺ เล่าจากท่านเราะสูล ﷺ ท่านได้ถามว่า มีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ที่ตื่นขึ้นมาในสภาพถือศีลอด ? อบู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ได้ติดตามศพ อบู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างในวันนี้ที่ได้ให้อาหารแก่คนยากจน อบู บักร ﷺ ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้า ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างใน*

หมู่พวกท่านในวันนี้ได้เยี่ยมผู้ป่วย อบู บักร ﷺ ได้ตอบว่า ข้าพเจ้า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวว่า ผู้ใดได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของฉัน เขาจะได้เข้าสวรรค์"

(บันทึกโดย Muslim, 1996 : 1028)

จะเห็นได้ว่าการสอนด้วยวิธีการถามตอบ หรือคำถามนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อลูกๆ เป็นการกระตุ้นความคิดส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้ลูกได้คิดตามในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการสอนและปลูกฝังให้ลูก ส่งผลให้ลูกมีความสนใจและจดจำในสิ่งที่พ่อแม่สอน

3. วิธีการปลูกฝังโดยการนะศีหะฮและวะศียะฮฺ

เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยการบอกกล่าว แนะนำและตักเตือน ในสิ่งที่ดีงามในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความศรัทธา จริยธรรมให้แก่บุตรเป็นกระบวนการหนึ่งของการศึกษา(Mohd Yusof Ahmad,2004:82) บิดามารดาจำเป็นต้องอบรมสั่งสอนลูกด้วยการกล่าวตักเตือน ให้กระทำ และห้ามกระทำ เนื่องจากเด็กในตอนเริ่มถือกำเนิดมานั้น มีความพร้อมสำหรับการอบรมสั่งสอนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวทางการอบรมเลี้ยงดูแบบตักเตือนเป็นแนวทางหนึ่งที่ระบุไว้ในอัลกุรอาน เช่น กรณีการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยการกล่าวตักเตือนแนะนำของลุกมานที่มีต่อลูกๆดังที่ปรากฏในอัลกุรอาน สูเราะฮฺ ลุกมาน โดยกล่าวถึงการสอนของลุกมานที่ตักเตือนมิให้ลูกหลานของท่านตั้งภาคีกับอัลลอฮฺ ﷻ เชื่อฟังพ่อแม่ และอื่นๆเช่นดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَـٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ وَإِن جَـٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ يَـٰبُنَىَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ يَـٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴾ (لقمان : 13-19)

ความว่า *"และจงรำลึกเมื่อลุกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า "โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอนและเราได้สั่งการแก่มนุษย์เกี่ยวกับบิดา มารดาของเขา โดยที่มารดาของเขาได้อุ้มครรภ์เขาอ่อนเพลียลงครั้งแล้วครั้งเล่า และการหย่านมของเขาในระยะเวลาสองปี เจ้าจงขอบคุณข้า และบิดามารดาของเจ้า ยังเรานั้น คือการกลับไป และถ้าเขาทั้งสองบังคับเจ้าให้ตั้งภาคีต่อข้า โดยที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น เจ้าอย่าได้เชื่อฟังปฏิบัติตามเขาทั้งสอง และจงอดทนอยู่กับเขาทั้งสองในโลกนี้ด้วยการทำความดี และจงปฏิบัติตามทางของผู้ที่กลับไปสู่ข้า และยังเรานั้นถือทางกลับของพวกเจ้า ดังนั้น ข้าจะบอกแก่พวกเจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้ "โอ้ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากว่าความผิดนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดผักสักเมล็ดหนึ่ง มันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงรอบรู้ยิ่ง"โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่งที่ประสบกับเจ้า แท้จริง นั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มั่นคง" "และเจ้าอย่าหันแก้ม (ใบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยะโส และอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มรรยาท แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ มิทรงชอบทุกผู้หยิ่งจองหอง และผู้คุยโวโอ้อวด"* (ลุกมาน : 13-19)

ในอีกด้านหนึ่งอัลลอฮฺ ﷻ กล่าวถึง ภารกิจของท่านเราะสูล ﷺ ว่าอัลลอฮฺ ﷻ ส่งท่านมาเพื่อตักเตือนมวลมนุษย์ทั้งหลาย ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

สำหรับการปลูกฝังโดยการตักเตือนของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ นั้นมีปรากฏในหะดีษดังนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا لِمَنْ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ)) (رواه مسلم، 1998 : 55)

ความว่า *"ศาสนาคือการตักเตือน พวกเราได้ถามท่านเราะสูล ﷺ ว่า (โอ้ท่านเราะสูล ﷺ) ตักเตือนแก่ใครเล่า? ท่านเราะสูล ﷺ ตอบว่าแก่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ แก่คัมภีร์ของพระองค์ แก่เราะสูล ﷺ ของพระองค์ แก่ผู้นำของบรรดามุสลิมและแก่ประชาชน"*

(บันทึกโดยMuslim, 1998 : 55)

การปลูกฝังโดยการวะศียะฮฺ (สั่งเสีย) ให้มีความศรัทธานั้นเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำชับให้มุสลิมใช้วิธีการนี้ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัส ว่า

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ (العصر : 1-3)

ความว่า *"ขอสาบานด้วยเวลาแท้จริงมนุษย์ทั้งหลายอยู่ในความขาดทุนนอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย และตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นสัจธรรมและตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน"* (อัลอัศร์ :1-3)

และในขณะเดียวกัน การตักเตือนที่ลุกมานได้กระทำต่อลูกหลานของเขาก็ถือได้ว่าเป็นวะศียะฮ์ได้เช่นกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذۡ قَالَ لُقۡمَٰنُ لِٱبۡنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ ﴾ (لقمان : 13)

ความว่า *"และจงรำลึกเมื่อลุกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน" (ลุกมาน : 13)*

4. วิธีการปลูกฝังโดยการสอนแบบบรรยาย

วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงระบบคำสอนของอิสลาม(Abdul Rashid Ahmad,2003:154) การบรรยายว่าเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนที่มีการถ่ายทอดโดยตรงแก่บุตรหลาน มีจุดประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการแสดงออกของบุตรหลาน หรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยการถ่ายทอดดังกล่าวเป็นรูปแบบของคำพูด คำตักเตือนในรูปแบบของคำสั่งใช้ ที่มุ่งเน้นการเพื่อให้ลูก ๆ เกิดความศรัทธาดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴾ (البقرة : 177)

ความว่า *"หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าผินหน้าของพวกเจ้าไปทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือ ผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ และศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ ตอบรรดาคัมภีร์ และบนีทั้งหลายและบริจากทรัพย์ทั้งๆ มีความรักในทรัพย์นั้น แก่บรรดาญาติที่สนิท และบรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอ และบริจาคในการไถ่ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระซะกาต และคือการที่บรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขาโดยครบถ้วน เมื่อพวกเขาได้สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความเดือดร้อน และขณะต่อสู้ในสมรภูมิ ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พูดจริง และชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความยำเกรง" (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 177)*

ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทุ่มเทความพยายามในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจศาสนาอิสลาม ดังที่ท่านใช้กิ่งไม้ขีดเขียนบนพื้นดินให้ผู้เรียนได้เห็น เพื่อประกอบการอธิบายอายะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ และในการเรียนการสอนของท่านเราะสูล ﷺ ท่านใช้วิธีการบรรยายโดยใช้สื่อประกอบการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพ โดยท่านจะนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้เพื่อประกอบการอธิบาย ซึ่งครั้งหนึ่งปรากฏว่า ในขณะที่ท่านกำลังสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ท่านเราะสูล ﷺ ได้วาดภาพลงบนพื้นดิน ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ชี้แนะว่า

((خَطَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا مُرَبَّعًا وَخَطَّ خَطًّا فِي الْوَسَطِ خَارِجًا مِنْهُ وَخَطَّ خُطَطًا صِغَارًا إِلَى هَذَا الَّذِي فِي الْوَسَطِ مِنْ جَانِبِهِ الَّذِي فِي الْوَسَطِ وَقَالَ هَذَا الإِنْسَانُ وَهَذَا أَجَلُهُ مُحِيطٌ بِهِ أَوْ قَدْ أَحَاطَ بِهِ وَهَذَا الَّذِي هُوَ خَارِجٌ أَمَلُهُ وَهَذِهِ الْخُطَطُ الصِّغَارُ الأَعْرَاضُ فَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا وَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا)) (رواه البخاري، 1989 : 6417)

ความว่า *"ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ขีดเส้น 4 เหลี่ยม แล้วลากเส้นขวางจากตอนกลางออกไปนอกสี่เหลี่ยม ต่อจากนั้นท่านก็ขีดเส้นเล็ก ๆ อีกหลายเส้นเข้าไปติดกับเส้นใหญ่ส่วนที่อยู่ตรงกลาง แล้วพูดว่า นี่คือ มนุษย์ และนี่ (สี่เหลี่ยม) คือ การกำหนดช่วงชีวิตของเขาล้อมรอบเขาจากทุก ๆ ด้าน และนี่คือเส้นที่อยู่นอก (รูปสี่เหลี่ยม) คือความหวังของเขา ส่วนเส้นเล็ก ๆ คือความทุกข์ยากของเขา (ซึ่งอาจจะพบกับเขาก็ได้) หากเส้นใดพลาดไป เส้นอื่นก็จะเข้ามาสวมรอย (เพราะมีหลายเส้นเล็ก ๆ) และหากเส้นใดผิดพลาดไป เส้นอื่นก็จะเข้าสวมรอยอีก (เป็นวัฏจักรเช่นนี้ตลอดไป) (บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : 6417)*

จากอัลกุรอาน และหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนโดยการบรรยายเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้สอน ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้สอน หรือพ่อแม่ทำหน้าที่บรรยาย อธิบายเนื้อหาต่างๆให้แก่ลูก

โดยเฉพาะในเรื่องของการศรัทธาพ่อแม่ต้องอธิบายให้ลูกเข้าใจอย่างถูกต้อง อุมัร อัล ชัยบานี (Omar al-Shybany, 1991 : 564-565)

5. วิธีการปลูกฝังโดยการอุปมาอุปมัย

วิธีการปลูกฝังความศรัทธาโดยการอุปมาอุปมัยเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งบ่อยครั้งที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้วิธีนี้ในการสอนหลักการทางศาสนาแก่บรรดาเศาะหาบะฮ. ﷺ เพราะวิธีนี้จะทำให้พวกเขาเข้าใจหลักคำสอนได้อย่างแท้จริง ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَوۡ أَنزَلۡنَا هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ عَلَىٰ جَبَلٖ لَّرَأَيۡتَهُۥ خَٰشِعٗا مُّتَصَدِّعٗا مِّنۡ خَشۡيَةِ ٱللَّهِۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الحشر : 21)

ความว่า *"หากเราประทานอัลกุรอานนี้ลงมาบนภูเขาลูกหนึ่ง แน่นอนเจ้าจะเห็นมันนอบน้อมแตกแยกเป็นเสี่ยง ๆ เนื่องเพราะความกลัวต่ออัลลอฮฺ อุปมาเหล่านี้เราได้ยกมันมาเปรียบเทียบสำหรับมนุษย์เพื่อพวกเขาจะได้พิจารณาใคร่ครวญ"* (อัลฮัชรฺ : 21)

อายะฮฺอัลกุรอานข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนแบบอุปมาอุปมัยถึงความยิ่งใหญ่ของอัลกุรอานที่อัลอัลลอฮฺประทานลงมาแก่มนุษย์ทั้งหลายเพื่อพวกเขาจะได้พิจารณาใคร่ครวญอัล

ดังวจนะของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ว่า

((الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالأُتْرُجَّةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لاَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالتَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلاَ رِيحَ لَهَا وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لاَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ))

(رواه البخاري، 1989 : 5059)

ความว่า *"อุปมาผู้ศรัทธาที่อ่านอัลกุรอานและปฏิบัติตามอัลกุรอานอุปมัยดังผลมะงั่ว มีรสชาดดี กลิ่นหอมดี อุปมาผู้ศรัทธาที่ไม่อ่านอัลกุรอาน แต่ปฏิบัติตามอัลกุรอานนั้น อุปมัยดังอินทผลัมที่มีรสชาดดี แต่ไม่มีกลิ่นหอม อุปมาผู้ที่กลับกลอกอ่านอัลกุรอาน อุปมัยดังใบแมงลักที่มีกลิ่นดีรสชาดขม อุปมาผู้ที่กลับกลอกที่ไม่อ่านอัลกุรอาน อุปมัยดังบวบขมรสชาดขม หรือไม่บริสุทธิ์ อีกทั้งกลิ่นก็ขมไปด้วย"* *(บันทึกโดยal-Bukhariy, 1989 : 5059)*

จากอายะฮฺอัลกุรอานและหะดีษทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการอุปมาอุปมัยและการเปรียบเทียบทั้งหมดล้วนแล้วแต่อยู่รอบตัวของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่บิดามารดาสามารถมานำวิธีการอุปมาอุปมัยและการเปรียบเทียบมาประยุกค์ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน เพื่อที่จะนำการหลักคำสอน

ในอัลกุรอาน และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอัลกุรอานไปปฏิบัติ และอุทาหรณ์ดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการปลูกฝังความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุตรหลาน

6. วิธีการปลูกฝังโดยการเล่าเรื่อง

ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้วิธีเล่าเรื่องเพื่อสอนให้ผู้คนเข้าใจศาสนาอิสลามซึ่งการเล่าเรื่องราวของประชาชาติก่อน ๆ เรื่องของศาสดาก่อน ๆ นั้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานอัลกุรอานมาหลายโองการกล่าวถึงบรรดาศาสดาก่อน ๆ โดยรวม (Abdul Rashid Ahmad,2003:156)

การเล่าเรื่องเป็นวิธีสอนที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรวดเร็ว มีผลสะท้อนที่ดียิ่ง และทำให้ติดอยู่ภายในใจตลอด ซึ่งมีความแตกต่างกับคำพูดธรรมดาทั่วไป เพราะการเล่าเรื่องเปรียบเสมือนแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมถึงกิจกรรม ความคิด และเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ชื่นชอบของจิตใจ จึงทำให้มีคนชอบฟังมาก และฟังด้วยความซาบซึ้งใจ โดยไม่หยุดอยู่แค่เพียงกรอบและขอบเขตที่จำกัด ทำให้มีความรู้สึกอยากเล่าต่อให้คนอื่นได้รับฟังและเลียนแบบคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง ทำให้ผู้ฟังคล้อยตามและเอนเอียงไปตามสถานการณ์ของเรื่องและจมปลักอยู่กับความรู้สึกเศร้าโศก เสียใจ กังวล และทำให้น้ำตารินไหล หรืออาจทำให้มีความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน (Muhammad Qutb, 1993 : 192-193)

ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَرُسُلا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴾

ความว่า *"และมีบรรดาเราะสูล ﷺ ซึ่งเราได้เล่าถึงพวกเขาแก่เจ้ามาก่อนแล้วและมีบรรดาเราะสูล ﷺ ซึ่งเรามิได้เล่าแก่เจ้าเกี่ยวกับพวกเขา และอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสกับมูซาจริง" (อันนิซาอฺ :164)*

ในการเล่าเรื่องนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกเรื่องราวของประชาชาติก่อนๆมาเป็นกรณีตัวอย่างหลายเรื่องเช่น เรื่องราวของนบีมูซากับฟิรเอาร์ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ﴾

ความว่า *"และมูซาได้กล่าวว่า โอ้ฟิรอาวน์! แท้จริงฉันคือทูตที่มาจากผู้อภิบาลแห่งสากลโลก เป็นสิ่งสมควรในการ ที่ฉันจะไม่กล่าวเกี่ยวกับอัลลอฮฺนอกจากความจริงเท่านั้น แท้จริงฉันได้นำ*

หลักฐานจากพระเจ้าของพวกเจ้ามายังพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นจงส่งวงศ์วานอิสรออีลไปกับฉันเถิด เขา กล่าวว่า หากท่านได้นำหลักฐานใด ๆ มาก็จงนำมันมาเถิด หากท่านอยู่ในหมู่ผู้พูดจริง แล้วเขาได้ชักมือของเขาออก แล้วทันใดมันก็คืองูชัด ๆ และเขาได้ชักมือของเขาออก แล้วทันใดมันก็ขาวแก่บรรดาผู้ที่มองดูกัน " (อัล-อะอฺรอฟ :104-108)

ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (هود : 120)

ความว่า *"และทั้งหมดนี้เราได้บอกเล่าแก่เจ้า จากเรื่องราวของบรรดาเราะสูล เพื่อทำให้จิตใจของเจ้าหนักแน่นและได้มายังเจ้าแล้วใน (เรื่องราวเหล่า) นี้ ซึ่งความจริงและข้อตักเตือน และข้อรำลึกสำหรับผู้ศรัทธาทั้งหลาย"* (ฮูด : 120)

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الأعراف : 176)

ความว่า *"ดังนั้นเจ้าจงเล่าเรื่องราวเหล่านั้นเถิด เพื่อว่าพวกเขาจะได้ใคร่ครวญ" (อัลอะอฺรอฟ : 176)*

ในอัลกุรอานมีเรื่องเล่าที่ดี ๆ มากมายที่สามารถเพิ่มพูนความศรัทธาให้กับผู้อ่านและผู้ฟัง อายะฮฺทั้งสองข้างต้นก็เป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันถึงความสำคัญของเรื่องเล่าในอัลกุราน โดยอายะฮฺแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อตักเตือนแก่บรรดาผู้ศรัทธา ส่วนอายะฮฺที่สองเป็นการช่วยกระตุ้นความคิดให้ใช้สติใคร่ครวญ

7. วิธีการปลูกฝังโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง

การอบรมเลี้ยงดูโดยวิธีการแสดงเป็นแบบอย่างถือเป็นวิธีการหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก มูฮัมมัดรอมซี (Muhd. Ramzi Omar, 1994 : 229) ได้บันทึกไว้ว่าอัลกอบีสีมีทัศนะว่าการสอนโดยวิธีการแสดงตัวอย่างแก่ผู้เรียนนั้นจะมีผลมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เด็กเรียนรู้จากการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้ใหญ่ พวกเขาจะดูนิสัย พฤติกรรมและจรรยามารยาทของบิดามารดาโดยเฉพาะมารดาผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีทบบาทสำคัญในการเสริมสร้างความศรัทธาที่ถูกต้อง บุคลิกภาพที่ดีตลอดจนจรรยามารยาทต่างๆ ให้แก่บุตร ในอัลกุรอานได้กล่าวถึงการเป็นแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งวิธีการแสดงเป็นแบบอย่างนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้ในการสอนเศาะหาบะฮฺ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัส ว่า

﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُواْ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْأَخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴾ (الأحزاب : 21)

ความว่า *"โดยแน่นอน ในเราะสูล ﷺ ของอัลลอฮฺ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ และรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ อย่างมาก "* (อัลอะหฺซาบ : 21)

8. วิธีการปลูกฝังศรัทธาโดยการท่องจำ

วิธีการปลูกฝังศรัทธาโดยการท่องจำ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้วิธีนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับโองการจากอัลลอฮฺ ﷻ ท่านได้ท่องอย่างจริงจังเพื่อมิให้ลืม โดยอัลลอฮฺ ﷻ ทรงรับประกันความจำของท่านที่มีต่อโองการของพระองค์ ﷻ ด้วย(Abdul Rashid Ahmad,2003:155) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴾ (القيامة : 16-19)

ความว่า *"เจ้าอย่ากระดิกลิ้นของเจ้าเนื่องด้วยกุรอานเพื่อเจ้าจะรีบเร่งจดจำ แท้จริงหน้าที่ของเราคือรวบรวมอัลกุรอาน(ให้อยู่ในทรวงอกของเจ้า) และการอ่านเพื่อจดจำ ดังนั้น เมื่อเราอ่านอัลกุรอาน เจ้าก็จงติดตามการอ่านนั้นแล้วแท้จริงหน้าที่ของเราคือ การอธิบายอัลกุรอาน"*

(อัลกิยามะฮฺ :21-25)

9. วิธีการปลูกฝังโดยการโต้ตอบ

วิธีการปลูกฝังแบบโต้ตอบ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ยกตัวอย่างการโต้ตอบของนบีอิบรอฮีมกับนัมรูซเพื่อสอนบรรดาเศาะหาบะฮ(Abdul Rashid Ahmad,2003:155) ดังที่ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِـۧمَ فِى رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْىِۦ وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِى كَفَرَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ (البقرة : 258)

ความว่า *"เจ้า (มูฮัมมัด ﷺ) มิได้มองผู้ที่โต้แย้งอิบรอฮีมในเรื่องพระเจ้าของเขาดอกหรือเนื่องจากอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงประทานอำนาจแก่เขาขณะอิบรอฮีมได้กล่าวว่าพระเจ้าของฉันนั้นคือผู้ที่*

ทรงให้เป็นและให้ตายได้ เขากล่าวว่าข้าก็ให้เป็นและให้ตายได้ อิบรอฮีมกล่าวว่าแท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ได้นำดวงอาทิตย์มาจากทิศตะวันออกท่านจงนำมันจากทิศตะวันตกเถิด และผู้ที่ปฏิเสธศรัทธานั้นก็ได้รับความงงงวย และอัลลอฮฺ ﷻ นั้นจะไม่ทรงประทานแนวทางอันถูกต้องแก่ผู้อธรรมทั้งหลาย (อัลเกาะเราะฮฺ :258)

10. วิธีการปลูกฝังโดยการสาธิตและฝึกปฏิบัติ

วิธีการปลูกฝังโดยการฝึกปฏิบัติเป็นวิธีการหนึ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดในอัลกุรอาน และเป็นวิธีที่ท่านเราะสูล ﷺ ใช้ในการสอนเศาะหาบะฮฺ ﷺ ซึ่งการสอนแบบสาธิต หรือฝึกปฏิบัตินั้นมีความสำคัญ ในการสอนศาสนาอิสลามของท่านเราะสูล ﷺ นั้นท่านมิได้สอนด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ท่านยังได้สาธิตโดยการปฏิบัติให้ผู้เรียนเห็นเป็นตัวอย่าง ทั้งนี้เพราะท่านมิใช่เป็นศาสดาผู้มาสอนเท่านั้น แต่ท่านยังมีฐานะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามในฐานะผู้ศรัทธาอีกด้วย (Abdul Rashid Ahmad,2003:157)) ดังที่ อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُواْ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْآخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴾ (الأحزاب: 21)

ความว่า *"โดยแน่นอนในเราะสูล ﷺ ของอัลลอฮฺ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้า สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ)อัลลอฮ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ และรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ อย่างมาก" (อัลอะหฺซาบ : 21)*

ดังที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((قَالَ رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتُمْ الْغُرُّ الْمُحَجَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيُطِلْ غُرَّتَهُ وَتَحْجِيلَهُ)) (رواه مسلم، 1998 : 246)

ความว่า *"ฉันเห็นอบู ฮุรัยเราะฮฺ ﷺ อาบน้ำละหมาด โดยครั้งแรกท่านล้างหน้าอย่างดีที่สุด (เกินขอบเขต) จากนั้นจึงล้างมือขวาไปจนสุดลำแขน หลังจากนั้นจึงล้างมือซ้ายจนสุดลำแขน*

แล้วจึงเช็ดศีรษะ หลังจากนั้นจึงล้างเท้าขวาจนถึงหน้าแข้ง หลังจากนั้นจึงล้างเท้าซ้ายจนถึงหน้าแข้ง แล้วท่านจึงพูดว่า "ฉันเห็นท่านเราะสูล ﷺ อาบน้ำละหมาดเช่นนี้" และ (อบู ฮุรัยเราะฮฺ ﷺ) เล่าว่า ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า พวกท่านเป็นผู้ที่มีรัศมีส่องประกายจากหน้าผาก แขน และขา ในวันกิยามะฮฺ เนื่องจากการอาบน้ำละหมาดที่สมบูรณ์ (เกินกว่าขอบเขต) ดังนั้น ผู้ใดที่มีความสามารถในหมู่พวกท่านก็จงล้างหน้าผากและขาของเขาให้เกินกว่าขอบเขต" (บันทึกโดยMuslim, 1998 : 246)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นเป็นนัยว่าเป็นอบูฮุรอยเราะฮสอนการอาบน้ำละหมาด้วยวิธีการแบบสาธิต โดยนุอัยมฺ บิน อับดุลลอฮฺ ﷺ ได้เห็นการอาบน้ำละหมาดของท่านตั้งแต่เริ่มต้นการอาบน้ำละหมาดจนกระทั่งเสร็จสิ้น การเรียนด้วยวิธีการดูผู้อื่นนั้นถือเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีการสาธิต

11.วิธีการปลูกฝังแบบอินนัร

นอกจากวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วการปลูกฝังในอิสลามนั้นสามารถใช้วิธีการอินนัรซึ่งเป็นการสอนที่เน้นให้เห็นถึงบทลงโทษเพื่อให้เกิดความสำนึกและกลัวต่อบทลงโทษของอัลลอฮเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีปรากฏในอัลกุรอาน และหะดีษ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ (التوبة : 39)

ความว่า *"ถ้าหากพวกเจ้าไม่ออกไป พระองค์ก็จะทรงลงโทษพวกเจ้าอย่างเจ็บปวด และจะทรงให้พวกหนึ่งอื่นจากพวกเจ้ามาแทน และพวกเจ้าไม่สามารถจะยังความเดือดร้อนให้แก่พระองค์ได้แต่อย่างใด และอัลลอฮฺ ﷻ นั้นทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง"* (อัต-เตาบะฮฺ. : 39)

และดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานสูเราะฮฺ อัลฟัตฮฺ อายะฮฺที่ 16 ว่า

﴿قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾

(الفتح : 16)

ความว่า *"จงกล่าวเถิด (มูฮัมมัด ﷺ) แก่ชาวอาหรับชนบทที่เหลืออยู่ในเมืองว่า พวกท่านจะถูกเรียกให้ไปร่วมต่อสู้หมู่ชนที่มีกำลังพลแข็งแรงกว่า พวกท่านจะต้องต่อสู้พวกเขาหรือให้พวกเขายอมจำนน ดังนั้น เมื่อพวกท่านเชื่อฟังปฏิบัติตามอัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงประทานรางวัลอันดีงามแก่พวกท่าน แต่ถ้าพวกท่านผินหลังออกดังเช่นที่พวกท่านได้ผินหลังออกมาก่อนแล้ว พระองค์จะทรงลงโทษพวกท่านด้วยการลงโทษอันเจ็บปวด" (อัลฟัตฮฺ : 16)*

สำหรับในหะดีษนั้นท่านเราะสูล ﷺ ได้กำชับให้มีการสั่งให้ลูกๆละหมาดเมื่ออายุ 7 ขวบ และกำชับให้ลงโทษถ้าหากยังไม่ปฏิบัติเมื่ออายุครบ 10 ขวบดังรายงานที่กล่าวว่า

((مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ وَإِذَا بَلَغَ عَشْرَ سِنِينَ فَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا))

(رواه أبو داود، 1969 : 494)

ความว่า *"ท่านทั้งหลายจงสอนลูก (ทั้งชายและหญิง) ให้ทำการละหมาด เมื่อพวกเขามีอายุ 7 ขวบ เมื่อพวกเขาอายุ 10 ขวบแล้ว ยังละทิ้งการละหมาดท่านทั้งหลายก็จงเฆี่ยนตีพวกเขา"*

(บันทึกโดย Abu Dawud, 1969 : 494)

การอบรมโดยวิธีการอินษัรนั้นตามหลักจิตวิทยาถือเป็นการเสริมแรงทางลบ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลบ หรือยุติพฤติกรรมหนึ่งๆ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2547 : 191) อย่างไรก็ตามการเฆี่ยนดังกล่าวข้างต้นมิได้กระทำลงไปด้วยความเกลียดชังหรือเคียดแค้น แต่กระทำลงไปเพื่อเจตนาที่จะยุติพฤติกรรมที่ไม่ดี อิบนุคอลดูนมีทัศนะเกี่ยวกับการลงโทษที่รุนแรงว่า การลงโทษที่รุนแรงนั้นจะนำผลเสียมากกว่าผลดีแก่เด็ก (Ibn Khaldun,1980 : 3/305) ดังนั้น การลงโทษจะนำมาใช้อย่างไร้จุดหมายไม่ได้ การลงโทษต้องพิจารณาถึงสภาพของลูกแต่ละคนว่าเหมาะสมที่จะลงโทษหรือไม่ และด้วยวิธีใด นอกจากนั้นการลงโทษก็ต้องมีระดับของความเหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูโดยวิธีการลงโทษนั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ลูกได้ตระหนักถึงข้อห้ามและข้ออนุญาตในอิสลาม หากอิสลามถือว่าเป็นความผิด และไม่มีการลงโทษ ข้อห้ามในอิสลามก็จะถูกละเมิด

สรุป

วิธีการปลูกฝังศรัทธาที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ใช้นั้นมีหลากหลายวิธี แต่ละวิธีจะมีจุดเด่นเป็นของตนเอง ด้วยเหตุดังกล่าวท่านศาสดาจะเลือกวิธีที่เหมาะสมกับบุคคลและเวลา แต่วิธีที่ติดตัวของท่านศาสดามาเสมอคือ วิธีการปลูกฝังศรัทธาด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะตัวท่านศาสดา ﷺ ได้รับการยืนยันจากอัลกุรอานว่าท่านเป็นแบบอย่างที่ดีเลิศ แม้วิธีการปลูกฝังศรัทธาที่กล่าวมาในบทความนี้ส่วนใหญ่จะเป็นวิธีที่ท่านศาสดาใช้กับบรรดาเศาะหาบะฮ رضي الله عنهم แต่วิธีการดังกล่าวนั้นสามารถนำมาใช้กับทุกคน รวมถึงการนำมาใช้ในการปลูกฝังศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุตรของบรรดามุสลิม

เอกสารอ้างอิง

นักเรียนเก่าอาหรับ (สมาคม). 1419. **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นไทย.** มะดีนะฮฺ : ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

มุฮัมมัด อิบนุ ญะมั้ล ไซยนู. 2541. **วิธีเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี.** แปลจาก كيف نربي اولادنا โดยมูฮัมมัด เหมอนุกูล. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สุรางค์ โค้วตระกูล. 2547. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อับดุลลอฮ์ บิน อับดิลฮามีด อัล-อะษะรีย์. 2544. **หลักการยึดมั่นของอัสละฟุศศอและห์.** แปลจาก عقيدة السلف الصالح . นัศรุลลอฮ ต๊อยยิบ. สงขลา : อัร-ริซาละห์.

Abdullah Nasih Ulwan. 1990. **Tarbiyat al Aulad fi- al Islam**. al-Qohirah : Dar al-Islam.

Abdul Rashid Ahmad. 2003. **Surah Luqman Mendidik Anak Cemerlang.** Kuala Lumpur : Pustaka Salam

Aishah Hassan. 1988. **Pendidikan Islam Terhadap Pendidikan Anak-Anak.** Kuala Lumpur : Pustaka Salam.

al-Asqalani, Ahmad Bin ‘Ali Bin Hajar. 1989. **Fath al-Bari Sharh Sahih al-Bukhari**. Beirut : Dar al-Kutub al-‘Ilmiyyah

Haji Johari Haji Alias. 1997. **Asas Pendidikan Aqidah.** Kuala Lumpur : Darul Nu’Man.

Hanafi Mohamed. 1996. **Falsafah Pendidikan Menurut Al-Qur’an**. Selangor Darul Ehsan : Pustaka Ilmi.

Ibn Khaldun. 1980. **Muqaddimah Ibn Khaldun (Muqaddimah and Introduction of History).** 2 ed. Frank Rosenthal, Trans. New Jersey : Princetin University press.

Mohd. Yusof Ahmad. 2004. **Sejarah dan Kaedah Pendidikan al-Quran.** Kuala Lumpur : Penerbit University Malaya.

Muhammad Qutub. 1993**. Manahij al-Tarbiyat al-Islamiyah.** Al – Qahirat ; Dar al-Masyrikq

Muhammad Sultan. 1998. **Qawaid wa Fawaid min al ‘Arba’in al Nawawiyah.** 6 ed. Makkah : Dar al Hijrah li al Nashri wa al Tawzi’i.

Muhd. Ramzi Omar. 1994. **Kaedah dan Teknik Pengajaran Menurut Ibn Khaldun dan al-Qabisi.** Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.

Muslim, Abu al-Husein Muslim Bin Hujjaj al-Qushairi al-Naisaburi. 1996. **Sahih Muslim**. al-Riyad : Dar 'Alam al-Kutub

Omar al-Syaibani. 1991. **Falsafah Pendidikan Islam.** Hasan Lungulung, Terjemah. Kuala Lumpur : Hizbi Sdn.Bhd.